

Παρουσίαση βιβλίου

Κοινωνικο-πολιτικές Έμφυλες Προσεγγίσεις

Τρίτη 19 Σεπτεμβρίου, 2023

Καθηγητής Κωνσταντίνος Ν. Φελλάς

Αν θέλεις κάτι να ειπωθεί, ζήτησέ το από έναν άντρα. Αν θέλεις κάτι να γίνει, ζήτησέ το από μια γυναίκα.

Μάργκαρετ Θάτσερ

Εάν θα έπρεπε να συμπυκνώσουμε μέσα σε μία μόνο λέξη, τους λόγους για τον αποκλεισμό των γυναικών από τα κοινωνικο-πολιτικά δικαιώματα, και κατά προέκταση από το κοινωνικο-πολιτικό προσκήνιο όπως αυτή διαφαίνεται μέσα από τις δεκαετίες σε πολλά επίπεδα, **αυτή** θα ήταν «το φύλο τους». Αυτός ο βιολογικός καθορισμός υπήρξε ανέκαθεν ο λόγος κατάταξης των γυναικών σε μια ιδιαίτερη, υποδεέστερη κατηγορία -που υπονοούσε παράλληλα πνευματική ανωριμότητα- στο πλαίσιο της οποίας δεν κατείχαν την ιδιότητα του πολίτη.

Η εξέλιξη της ιστορίας,μας έχει δείξει ότι η ισότιμη συμμετοχή των γυναικών και των ανδρών στη λήψη αποφάσεων αποτελεί το βασικότερο συστατικό για μία ουσιαστική δημοκρατία, στην οποία να επικρατεί δίκαιη εκπροσώπηση της κοινωνίας. Στη συμμετοχή αυτή περιλαμβάνεται απαραίτητα η ενσωμάτωση των αξιών και εμπειριών που περικλείονται στον ρόλο της γυναίκας, επηρεάζοντας έτσι τον προσδιορισμό των πολιτικών προτεραιοτήτων, αφού σε αυτές ενσωματώνονται οι θετικές αξίες της γυναικείας υπόστασης, δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση και ευαισθησία σε κοινωνικά ζητήματα. **Με τον τρόπο αυτό οι πολιτικές γίνονται πιο αντιπροσωπευτικές και αποτελεσματικές και ως εκ τούτου, πιο επωφελείς για την κοινωνία, επιτυγχάνοντας έτσι μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή.**

Από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα οι άνδρες και οι γυναίκες επωμίζονται ρόλους και συμπεριφορές, που «οφείλουν» να ενσωματώσουν στη ζωή και τον χαρακτήρα τους για σωστή κοινωνική ένταξη, κάτι που φαίνεται να είναι προκαθορισμένο στις εκάστοτε κοινωνίες.Το φύλο αποτελεί κοινωνική κατασκευή και ως τέτοιο είναι περιοριστικό και καταπιεστικό, αφού αποτελεί ουσιαστικά παράγοντα κοινωνικής ιεράρχησης, ταξινομώντας τα άτομα σε δύο κατηγορίες.

Εξαναγκάζει ουσιαστικά, τη δυνητική πολλαπλότητα της ανθρώπινης εμπειρίας και των κοινωνικών της εκφράσεων, να χωρέσει **σε ένα δίπολο καλούπι, το οποίο σου επιτρέπει να είσαι αποκλειστικά είτε το ένα, είτε το άλλο.**Τις κανονικότητες αυτές και τις πατριαρχικές αντιλήψεις, που αποτελούν βαθιά ριζωμένες πεποιθήσεις, επιδιώκουν κατά καιρούς να ανατρέψουν ιδέες και ανακατατάξεις, που στην αρχή φαίνονται και αντιμετωπίζονται ως κάτι άγνωστο, επικίνδυνο ή μη φυσιολογικό. Αυτό είδαμε να ισχύει και στις σύγχρονες κοινωνίες, όπου οι πρώτες γυναίκες που διεκδικούν την ισότητα και τα ίσα δικαιώματα αντιμετωπίζονται ως εχθροί και ταραξίες και καταδικάζονται από τις αρχές και την κοινωνία.

Χρειάστηκαν πολλά χρόνια -ή καλύτερα αιώνες- και σίγουρα πολλοί αγώνες ώσπου οι γυναίκες να παγιώσουν τη θέση τους στην κοινωνία, στον εργασιακό τομέα, στον πολιτικό στίβο, αλλά και μέσα στην οικογένεια. Η διεκδίκηση, αλλά και η θέσπιση ίσων δικαιωμάτων και ευκαιριών για τις γυναίκες δεν έγινε εν μία νυχτί. Σε αυτές τις εξελίξεις καταλυτικό ρόλο είχε σίγουρα ο Φεμινισμός, καθώς αποτελεί ένα κίνημα που στοχεύει στην κοινωνική, πολιτική και οικονομική ισότητα των φύλων. Οι αγώνες από το φεμινιστικό κίνημα απέδωσε μεγάλο μέρος ελευθερίας στις γυναίκες, τόσο στη δημόσια ζωή όσο και σε ζητήματα των γυναικών ως πολίτες ενός κράτους με το δικαίωμα ψήφου, εργασίας και κοινωνικής ζωής.

Παραφράζοντας τα λόγια του **Λάμπρου Λαμπριανού στο πρώτο κεφάλαιο αυτού του τόμου**, θα έλεγα πως οι θύρες φαίνεται να είναι πλέον ανοικτές, μα και παράλληλα κλειστές για την έμφυλη ισότητα και τον ρόλο της γυναίκας στην πολιτική, στην εργασία, αλλά και στην κοινωνία ευρύτερα. Η συμβίωση ανδρών και γυναικών, σε ένα δημοκρατικό και ελεύθερο πλαίσιο ισότητας, δεν αφορά μόνο τον δημόσιο χώρο. Είναι γεγονός ότι -τουλάχιστον στον Δυτικό κόσμο- έχει επιτευχθεί, μέσα από τους αγώνες και τις διεκδικήσεις, η επέκταση τυπικών δικαιωμάτων σε όλες και όλους, όμως η εύρυθμη λειτουργία της δημοκρατίας στον δημόσιο χώρο συνδέεται στενά με ισότιμες σχέσεις και στον ιδιωτικό χώρο. Αυτό μας μεταφέρει πίσω, στο αιώνιο αδιέξοδο της κατανομής των έμφυλων ρόλων, οι οποίοι αποδίδουν στις γυναίκες την ευθύνη της φροντίδας και της στήριξης των άλλων, αξιολογώντας παράλληλα τους σχετικούς ρόλους ως λιγότερο σημαντικούς, καθιστώντας έτσι τις έμφυλες σχέσεις στον ιδιωτικό χώρο βαθύτατα άνισες.

Επιπλέον, σημαντικό σημείο επικέντρωσης των σύγχρονων φεμινιστικών αγώνων σε ολόκληρο τον κόσμο, συνεχίζει δυστυχώς να αποτελεί το φαινόμενο της βίας κατά των γυναικών, φαινόμενο τόσο παλιό όσο και η συγκρότηση των ανθρώπινων κοινωνιών. Το τέταρτο κύμα του γυναικείου κινήματος, με το σε όλους **γνωστό #MeToo**, που αφορά στο ζήτημα της έμφυλης και σεξουαλικής βίας και παρενόχλησης από κάποια τοξική αρρενωπότητα σε γυναίκες,

θηλυκότητες, ή ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, έδωσε μία τέτοια ορατότητα στο φαινόμενο αυτό, όση δεν είχε ξαναπάρει ποτέ στο παρελθόν, δημιουργώντας έτσι μία ιδιαίτερη συνθήκη για την εισαγωγή νέων μέτρων και διατάξεων και πιέζοντας παράλληλα την εντατικοποίηση της εφαρμογής τους.

Οι κυρίαρχες αντιλήψεις που επικρατούν για τον ρόλο της γυναίκας στην κοινωνία, δεν θα μπορούσαν να μην επηρεάσουν, αλλά και να μην επηρεαστούν από την επικρατούσα θρησκεία, όπως **πολύ εύστοχα σχολιάζει η αγαπημένη Μαρία Κραμβιά-Καπαρδήστο δεύτερο κεφάλαιο**. Γνωρίζουμε ότι από τους πρώτους αιώνες του Χριστιανισμού υπήρξαν κάποιοι εγκρατιτικοί και μοναστικοί κύκλοι που ταύτισαν την ερωτική σχέση και τη γυναίκα με την αμαρτία, που έτρεφαν και τρέφονταν από τις στερεοτυπικές και πατριαρχικές αντιλήψεις και συνθήκες της κοινωνίας, κρατώντας τη γυναίκα σε υποδεέστερη θέση από αυτή του άντρα. Υπήρξαν, όμως από την άλλη, Άγιοι και Πατέρες που έβαλαν τα πράγματα στη θέση τους, αντιμετωπίζοντας αυτές τις απόψεις. Ένα από τα βασικά δόγματα του Χριστιανισμού είναι ότι οι άνθρωποι, άνδρες και γυναίκες, είναι μοναδικά και ανεπανάληπτα όντα, τα οποία σε καμία περίπτωση δεν υπολείπονται σε αξία μεταξύ τους. Παρόλα αυτά, η γυναίκα συνδέθηκε, μέσα από όλη αυτή την πατριαρχική κουλτούρα, απόλυτα με την αμαρτία, τους πειρασμούς, την αδυναμία και την καταστροφή.

Ιδιαίτερα κατά την περίοδο του Μεσαίωνα η σχετική με την κατωτερότητα των γυναικών επιχειρηματολογία, συνδεόταν άμεσα με τις εκκλησιαστικές διδαχές και αντιλήψεις.

Στον απεγκλωβισμό της γυναικείας φύσης από τους μύθους και τις δεισιδαιμονίες του Μεσαίωνα συνέβαλε ουσιαστικά η ανάπτυξη της επιστήμης και τα φιλοσοφικά ρεύματα της Αναγέννησης και του Διαφωτισμού. Τα φιλοσοφικά κινήματα και οι στοχαστές που υποστήριζαν μια κοινωνία βασισμένη στη λογική και στο φυσικό δίκαιο αμφισβητούν τις παραδοσιακές αντιλήψεις για τη γυναίκα και θέτουν τον σπόρο της μεγάλης συζήτησης και των αγώνων για την ισότητα των φύλων, ως πρόδρομοι του φεμινισμού. **Στο κλείσιμο του τρίτου κεφαλαίου η Δρ. Γερούση θυμίζει ότι ο αγώνας για πολιτική και κοινωνική χειραφέτηση των γυναικών παραμένει ένας διαρκής αγώνας, παρά τα σημαντικά βήματα που έχουν γίνει προς αυτή την κατεύθυνση.**

Μέσα από τους αιώνες η γυναικεία υπόσταση φαίνεται να είναι αυτή που έχει επηρεαστεί όσο κανείς άλλος από τις κοινωνικές, πολιτιστικές, θρησκευτικές και οικονομικο-πολιτικές ανακατατάξεις. Είναι η κληρονόμος μιας πατριαρχικής κοινωνίας που δυστυχώς σε πολλές ακόμα περιπτώσεις ανά το παγκόσμιο, ακόμα και σε κοινωνίες που δείχνουν να έχουν πετύχει σοβαρή πρόοδο σε σχέση με την ισότητα των φύλων, οδηγούν στον εκτοπισμό, τη διαπόμπευση, αλλά και την κακοποίησή της.

Η ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών απαντάται στο πλαίσιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αποτελεί σημαντικό ζητούμενο για κάθε πολιτισμένη κοινωνία. Βασικό ρόλο στη επίτευξη και διασφάλιση αυτής της ισότητας διαδραματίζουν αναπόφευκτα οι νομοθεσίες, οι πολιτικές, τα μέτρα και οι δράσεις που λαμβάνει το κάθε κράτος. Το ζήτημα της αποδόμησης των έμφυλων στερεοτύπων και προκαταλήψεων, που λειτουργούν ως τροχοπέδη της έμφυλης ισότητας, βρίσκεται στο επίκεντρο σχετικών συζητήσεων και μελετών στην Κύπρο, αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο. Στο τέταρτο κεφάλαιο του βιβλίου η κυρία Κουκκίδη-Προκοπίου διαπραγματεύεται ένα σύγχρονο και ιδιαίτερα καίριο ζήτημα που εντάσσεται κάτω από την ομπρέλα της ισότητας των φύλων, αυτό της πολιτικής συμμετοχής των γυναικών και των αντιλήψεων γύρω από αυτή τη συμμετοχή. Όσο το «γυναικείο» θα ταυτίζεται απαξιωτικά με την ιδιωτική σφαίρα, η Δημοκρατία θα έχει φύλο άρρεν, παρατήρησε πολύ εύστοχα κάποτε η Παντελίδου – Μαλούτα¹. Είναι μιν γεγονός ότι στις μέρες μας οι γυναίκες κάνουν ολοένα και πιο αισθητή την παρουσία τους στα κέντρα και στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, σε παγκόσμιο επίπεδο, και θεωρώ ότι γίνεται ολοένα και πιο ξεκάθαρο πώς η εξίσου συμμετοχή ανδρών και γυναικών οδηγεί σε ένα ισορροπημένο πολιτικό σύστημα.

¹ Παντελίδου-Μαλούτα, Μ. (2002). Το Φύλο της Δημοκρατίας- Ιδιότητα του Πολίτη και Έμφυλα Υποκείμενα. Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλας

Συνεχίζουν δε, μιλώντας και συγκεκριμένα για την κυπριακή πραγματικότητα, να ταλανίζουν την παρουσία και παραμονή των γυναικών στο πολιτικό προσκήνιο κοινωνικές προκαταλήψεις, έμφυλα στερεότυπα και σεξισμός, που πλαισιώνουν την έλλειψη κρατικών υποδομών για παροχή υποστηρικτικής φροντίδας των παιδιών, γεγονός που αποθαρρύνει και δυσκολεύει ακόμα περισσότερο την ενασχόληση των γυναικών με την πολιτική και κυρίως σε υψηλότερες θέσεις με μεγαλύτερες απαιτήσεις.

Παρόλο που οι ικανότητες των γυναικών της Κύπρου στην πολιτική έχουν φανεί μέσα από την πορεία και δράση σημαντικών γυναικών στον πολιτικό χώρο, εντούτοις παραμένει επιτακτική η ανάγκη για εξέταση και κατάρριψη των εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες πολιτικοί, με παράλληλη ενίσχυση των κινήτρων και παρακίνηση περισσότερων γυναικών να εμπλακούν στην πολιτική. Σίγουρα, όλα αυτά μα και τα οποιαδήποτε άλλα μέτρα που λαμβάνονται ή θα ληφθούν προς αυτή την κατεύθυνση δεν μπορούν από μόνα τους να είναι λειτουργικά εάν δεν ενισχυθεί η προσπάθεια εξάλειψης των στερεοτύπων και των κοινωνικών προκαταλήψεων που εγκλωβίζουν τις γυναίκες.

Ένα ακόμα ζήτημα, η ουσιαστική επιρροή του οποίου δεν πρέπει να υποτιμάται καθόλου ως προς το ζήτημα των έμφυλων ανισοτήτων, **είναι ο Λόγος**. Το ζήτημα του έμφυλου λόγου εξακολουθεί να αποτελεί άρρηκτο χαρακτηριστικό της εκάστοτε πολιτισμικής ταυτότητας. Τον γλωσσικό σεξισμό μπορούμε να τον εντοπίσουμε στην ελληνική γλώσσα σε διάφορα επίπεδα, όπως μορφολογικό και σημασιολογικό. **Όπως πολύ εύστοχα σχολιάζει ο Δρ. Γιώργος Γεωργίου στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου**, «η χρήση των σημασιολογικών στερεότυπων αντανakλά τη διαφορετική κοινωνική θέση των ανδρών και γυναικών στην κοινωνία και τις άνισες σχέσεις εξουσίας». Η αμερικανίδα φεμινίστρια DaleSpender είχε γράψει κάποτε πως παρόλο που ο θεός είναι άυλος, σε όλες τις μονοθεϊστικές θρησκείες παρουσιάζεται με αρσενική μορφή, γιατί οι άνθρωποι τον φαντάζονται κατ' ομοίωσιν του «ανθρώπου». Άρα η λέξη «άνθρωπος», σε κάθε χρήση της ανακαλεί την εικόνα μόνο του μισού των ανθρώπων, δηλαδή τον αρσενικό άνθρωπο.

Με τον ίδιο τρόπο που στη λέξη άνθρωπος κυριαρχεί εννοιολογικά το αρσενικό, συμβαίνει κάτι παρόμοιο και σε πολλές κοινωνικές και επαγγελματικές ιδιότητες που εδώ και αρκετό καιρό έπαψαν να μονοπωλούν οι άντρες, όπως *δικηγόρος, γιατρός, βουλευτής, πρόεδρος, υπουργός*.

Φίλες και Φίλοι,

Το βιβλίο που έχουμε στα χέρια μας, η έκδοση του πρώτου τόμου της σειράς «Έμφυλες Προσεγγίσεις», αποτελεί μία μοναδική συλλογή που δίνει τη δυνατότητα στον αναγνώστη μίας σφαιρικής θεώρησης του γυναικείου ζητήματος, μέσα από τους αγώνες του γυναικείου κινήματος, τις διεκδικήσεις σε θέματα κοινωνικής, πολιτικής αλλά και γλωσσικής ισότητας, καθώς και της ισότητας των φύλων στο πλαίσιο της Ορθόδοξης Εκκλησίας.

Οι αγώνες και οι διεκδικήσεις των γυναικών δεν αφορούν μόνο τις γυναίκες. Είναι σημεία αναφοράς για κάθε είδους κοινωνικό αγώνα, για διεκδίκηση της ισότητας που αφορά σε ένα ευρύτερο πλαίσιο ανθρώπων. Επιπρόσθετα, αφορά ένα μεγάλο μέρος της προσπάθειας πολλών ομάδων για μια κοινωνία δικαιότερη και πιο ανθρώπινη.

Επίλογος

Αγαπητή μου Μαρία,

Αγαπητοί συγγραφείς,

Καλοτάξιδο. Εύχομαι η επιτυχία αυτού του βιβλίου να συνεχιστεί και στα επόμενα που θα ακολουθήσουν.

Θα σας αποχαιρετήσω με τα λόγια της **Αμάντα Γκόρμαν**, της αφροαμερικανίδας ποιήτριας που εντυπωσίασε στην τελετή ορκωμοσίας του προέδρου των ΗΠΑ Τζο Μπάιντεν το 2021 με το ποίημα της «Ο λόφος που σκαρφαλώνουμε» που σηματοδότησε μια νέα εποχή στην Αμερική.

«Μόνη, μία γυναίκα είναι η ρίζα για την αλλαγή. Αλλά μαζί, οι γυναίκες είναι ένα ζωντανό δάσος, με πνεύμα: Μία επαναστατική δύναμη, μία αγέλη, μία έκκληση για δράση προς όλους όσους ακούν»

– Αμάντα Γκόρμαν

Σας ευχαριστώ

